Gabriel Magalhães

Catalunya vista des de Portugal

A Castelo Branco, una dolça ciutat portuguesa de províncies, hi ha aterrat un ovni català. Com gairebé totes les viles de l'interior lusità, Castelo Branco és un lloc assossegat: les cases floten en un silenci monàstic sota un enorme cel blau. Passa poca gent pel carrer i les coses semblen molt lluny les unes de les altres. En aquest àmbit d'espectres provincians, on no hi sol passar gairebé res, hi va passar una cosa important fa alguns mesos: la inauguració d'un centre de cultura contemporània dissenyat per l'arquitecte barceloní Josep Lluís Mateo.

Jo hi vaig ser, sorprès per l'arribada d'aquella nau espacial arquitectònica catalana a la superfície lunar de Castelo Branco. Això d'ovni no ho dic amb mala intenció: l'edifici és molt bonic. A través dels seus tons, formes i materials, s'abraça amb summa elegància a la malla urbana circumdant. Però recolzant-se només en dos peus, amb una pista de patinatge sobre gel al pis de baix i una gran sala d'actes gairebé suspesa en l'aire, la construcció dóna a la ciutat una volada que abans no tenia.

Aquesta volada que Josep Lluís Mateo ha dissenyat per a Castelo Branco és el mateix que Catalunya ha donat a la península Ibèrica i també a Europa, sobretot a través de la metròpoli barcelonina. De vegades, a la Universitat de Beira Interior, m'he atrevit a impartir algunes classes de tema català. Ensenyar és una excel·lent manera de continuar aprenent perquè de vegades el que es transmet és una cosa que nosaltres mateixos encara no sabíem: la presència dels alumnes, el diàleg amb ells, descongela el coneixement i l'aigua que acaba brollant a l'aula ja no és el gel que hi havia al principi.

I passa una cosa curiosa: l'alumne sent d'entrada una forta atracció per Catalunya, i en un segon moment el que és català li fa por. M'explico: l'estudiant primer admira la grandesa contemporània de Barcelona. Però, quan comença a llegir novel·les sobre la ciutat, obres com aquesta tremebunda narrativa que és *La ciutat dels prodigis*, descobreix la tensió interna de la vida catalana. I per a un jove acostumat al somnambulisme portuguès, que és el somnambulisme d'algunes de les velles nacions d'Europa, l'insomni català li resulta inquietant.

Tots els universos culturals comporten tensió, sens dubte, però Catalunya és un cas especial. Es tracta d'una cultura que se sent en perill i que, per això, viu en perpetu moviment. Una cultura de cultures, reajustant sense parar els seus políedres. I una zona que ha apostat la seva identitat en el desenvolupament econòmic, assumint d'aquesta manera totes les contradiccions socials dels diners en moviment. Tensió cultural, tensió econòmica i, per tant, tensió política. A Catalunya hi ha molts taulers d'escacs, i al ciutadà cada dia li toca jugar diverses partides simultànies.

Els explico aquesta història portuguesa perquè és, potser, una història europea. Els enamorats de Barcelona, vinguts de molts països, la veien com un formidable transatlàntic on es podien fer tota mena de viatges. En aquests últims anys, el noticiari polític els ha portat a conèixer la sala de màquines de la prodigiosa nau. I ara descobreixen que el creuer de luxe es mou impulsat per conflictes interns davant els quals encara no saben què pensar. L'admiració que senten per la grandesa catalana es manté, però sorgeix també una incertesa que es refugia en el silenci i la distància.

Els meus alumnes i jo hem arribat a la conclusió que a Catalunya, sense aquesta tensió, no hi hauria tanta modernitat. O sigui, l'empenta catalana es basa en les seves mateixes contradiccions, que són el seu problema, però també la seva riquesa.

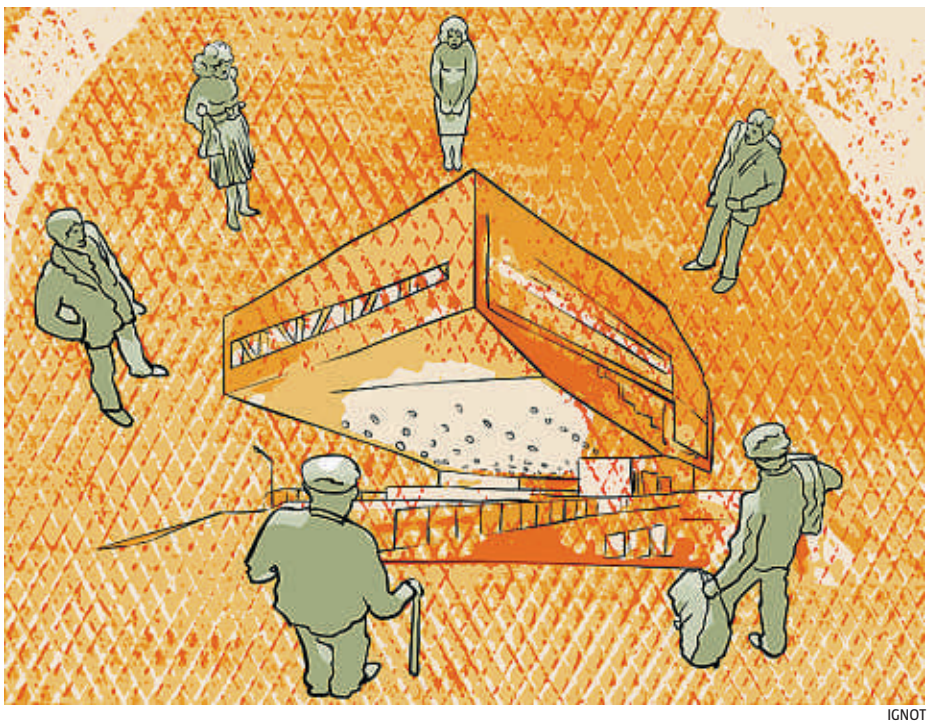

IGNOT

Molts dels trets més apreciats que trobem a Barcelona, com l'eficàcia, el diàleg intel·lectual o el sentit de futur, neixen del profund desassossec que habita el món català. De manera que el que estimi Catalunya ha de comprendre i estimar els seus laberints interiors.

Una de les pròximes grans batalles d'Europa tindrà escenaris catalans. Està sorgint al continent un dilema dilacerant entre diversitat i unitat. Cada país, també Portugal, pot funcionar com un cau on ens refugiem per llepar les ferides d'una globalització que no ens ha anat del tot bé. No obstant això, crec que la majoria dels europeus desitjaríem una unió més gran, des del moment que no estigués regida únicament per freds criteris econòmics. En resum: una confederació de països amb personalitat pròpia en el marc del món global. Potser del remolí català en sortiran idees, propostes, solucions, que ens ajudaran a emprendre aquest camí, que no és gens fàcil.

Els europeistes estem en desavantatge davant els retrògrads del continent, que en tenen prou de posar el cadenat nacional. Un diàleg intel·ligent sobre el tema català, viscut a Espanya, podria acabar en alguna cosa com l'edifici de Josep Lluís Mateo a Castelo Branco: una acrobàcia arquitectònica que ens ajudés a entreveure horitzons futurs.●

G. MAGALHÃES, *escriptor português*

Jordi Llavina

Paraula de poeta

Un dels guanys de llegir poesia, i no és un dels menys importants, consisteix a descobrir paraules noves. D'Espriu en vaig aprendre *amuntanyar*, que vol dir 'menar el bestiar a passar l'estiu a muntanya': "Déus pastors amuntanyen / dòcils ramats de núvols", escriu en un poema de *Cementiri de Sinera*. No cito els mots que he manllevat a autors com Verdaguer, Carner, Sagarra o Bonet perquè em caldria el diari sencer.

De Joan Vinyoli, de qui enguany celebrem el centenari del naixement, en tinc unes quantes paraules col·leccionades, que de tant en tant m'abelleix de fer servir. Sento predilecció per una que demana una certa atenció, ja que exigeix un posseïdor plural: *anostrar*. És un verb molt bell i molt català, que tothom entén de seguida, encara que sigui el primer cop que el veu escrit. Però un no pot *anostrar-se* res si no està acompanyat (i ben acompanyat en un projecte comú), perquè la idea del verb és "fer nostra alguna cosa", no pas "fer-la meva". Jo, per exemple, no em vaig pas *anostrar*, sinó que vaig fer-me meu aquell poema de *Llibre d'amic* que diu: "Estimàvem les coses i les fèiem nostres per causa de l'amor que ens havia ensenyat com anostrar-les". Per molt majestàtic que se senti algú, com a molt es fa seu el poema (i, de retruc, el mot).

Un dels símbols més estimats del poeta barceloní és el de l'arbre. Quan va començar a estiuejar a Begur (encara amb el record dels estius que havia passat, de nen, a Santa Coloma de Farners), escriu: "Jo no sóc més que un arbre que s'allunyà del bosc, / cridat per una veu de mar fonda". El substantiu dóna el verb *arbrar-se*, que té no sé què d'humà, i, més específicament, inspira *alzinar-se*. Tots dos els dec a Vinyoli. Ah, i el verb *desullar*!: "M'he desullat de tant mirar-te". Tan fonda és la reflexió-contemplació que el jo poètic afirma que se'n sent els ulls ben fatigats. El verb, però, pot recordar aquell "arrabassar els ulls", definitiu i tràgic, que Pavese atribueix a la mort, i que Vinyoli reprèn en un poema propi: "Vindrà la mort i els ulls m'arrencarà".

De tots els mots robats a l'autor de *Domini màgic*, però, el més suggestiu és un que apareix en el poema *El bany*: *entrecuixar*. Dos amants en fan de les seves (però no de les nostres) a la platja. Quina joia quan, estimant, hem sabut entrecuixar i no hem pretès anostrar-nos res més que no fos una estona de plaer!●

Joaquín Luna

De feina, no, però de sabó...

No m'imagino un assassí deixant al peu del cadàver de la seva víctima aquesta nota: "Quina pena! Se'n van sempre els millors!". En canvi, els habitants del castell de la feina fixa, els últims de Numància, sempre que abordem el drama de l'atur juvenil deixem anar un afegitó, molt fi, molt políticament correcte: "Quina pena! Són la generació més preparada de la història d'Espanya!". Jo els donaria una oportunitat, però no almoina: no són ni deixen de ser la generació més preparada de la història per entrar al mercat laboral.

L'afirmació és, en el fons, cínica. De què en diem preparació? D'estudiar carreres universitàries sense demanda laboral i prolongar l'error amb màsters, i no precisament de Harvard? Del fet que parlen més o menys anglès? Que són els nostres fills i ens els estimem molt?

La generació que acumulem quinquennis en empreses estables i complidores, o els que han modelat un capitalisme que a Espanya ja ni és social ni arriba a liberal, o els que han saquejat caixes d'estalvis benemèrites, tenim mala consciència. Els nostres fills no tindran aquestes *possibilitats* i, a manera d'enèsim engany, els donem sabó Roger Gallet però els deixem sense aigua per dutxar-se.

> Els nostres joves són la generació més preparada de la història d'Espanya? No ho tinc clar

Aquesta generació jove arrossega força impediments, atribuïbles en part als pares: la sobreprotecció i la sacralització del lleure, un valor religiós que explica, per exemple, que alguns becaris que he conegut –i en són més de 50– com a redactor en cap d'Internacional compleixin un horari. Aprenents de periodistes i horaris? És tan frustrant com no poder retenir els que han mostrat vocació, ganes i projecció, que, per cert, no han estat l'aclaparadora majoria.

–Necessito desconnectar i carregar les piles.

Vet aquí una frase estúpida que se sent sovint en un país on treballar i cobrar un sou decent es mereix desfilar de natzarè en la processó de Divendres Sant de Zamora. Paral·lelament, els joves s'entretenen amb estudis, erasmus, viatges i beques, però pequen, sovint, de falta de realisme i excés de confort. Per sort no han sentit allò d'"el pa no es llença", "quan siguis gran menjaràs ous" o "la feina és el primer" i altres herències de la postguerra espanyola que, això sí, transmetien una cultura del sacrifici que un servidor i assalariat de vegades troba a faltar.

Estar preparat de debò també significa coses que no caben en un currículum vitae. N'hi ha que diran: aquest paio és un fatxa torracollons, cosa que potser és certa però no ve al cas. El que ve al cas és que hem abaratit massa els títols universitaris, hem confós despesa en educació amb preparació –certament, cap generació no havia rebut mai tanta inversió de l'Estat i dels seus progenitors com ara– i els hem transmès que el lleure és sagrat.●